

A photograph of a Dutch canal scene. In the foreground, a stone bridge with a large archway spans a canal. The water reflects the sky and the buildings. On the right, a row of historic Dutch buildings is visible. One building is light-colored with a gabled roof and has the text 'SINDS 1847' and 'MAGAZIJN de VLIJT' on its facade. Another building has a sign that says 'WITTELIJN DE SCHIJN'. A large, leafless tree is on the left side of the image.

Iris Dijkstra

Dwalen door de Domstad

24 nieuwe heim-weetjes over (on)bekend Utrecht

W BOOKS



De Winkel van (Anton) Sinkel is een echte blikvanger in de Utrechtse binnenstad.

Dwalen door de **Domstad**

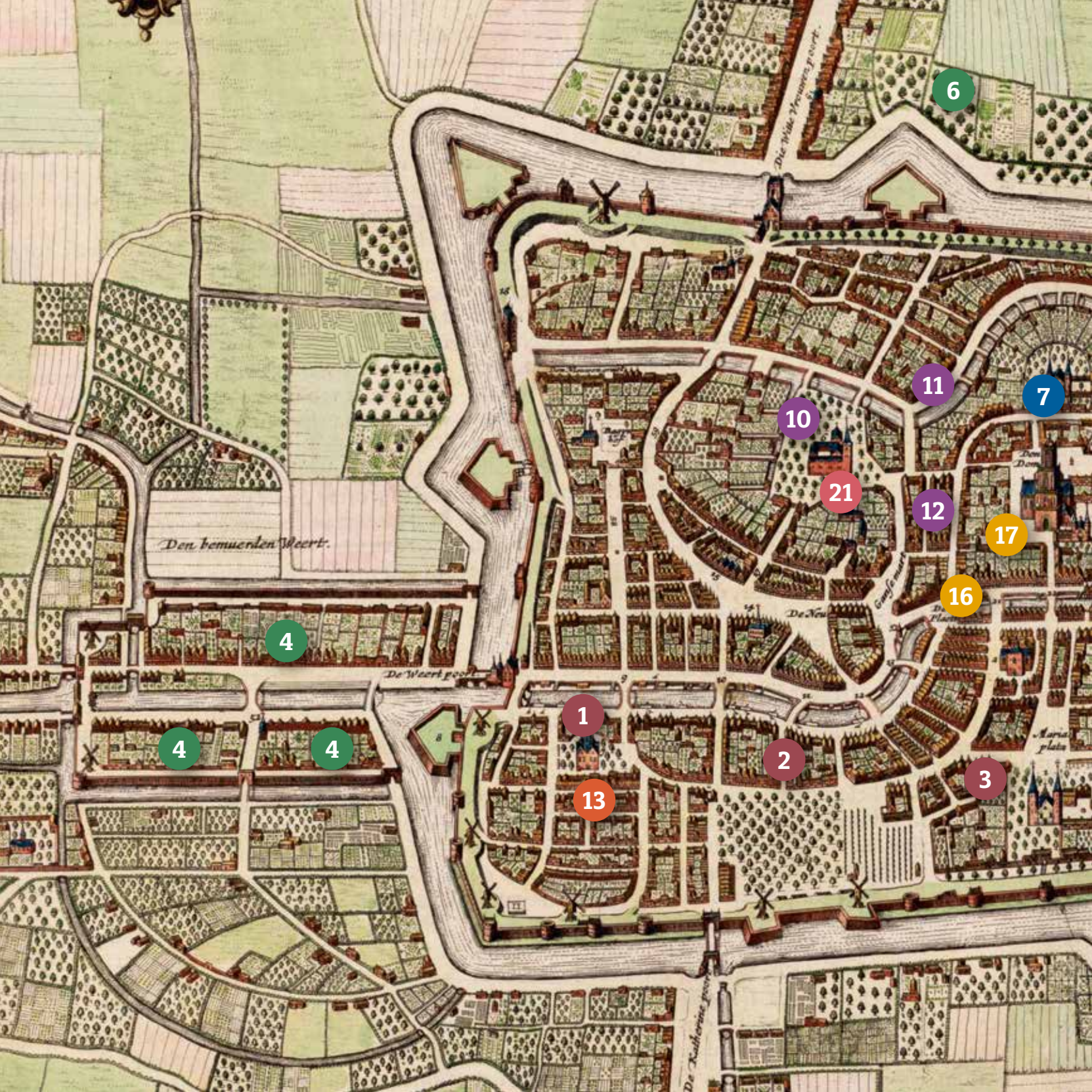
24 nieuwe heim-weetjes over (on)bekend Utrecht



De Myropskameren aan de Springweg.
Ooit konden arme mensen hier gratis wonen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	9		
Steegjes en gangen	12	Ondergronds	114
1. De Jacobskerksteeg – Parel van Wijk C	14	16. Choorstraat – Verborgen kruip-door-sluip-door	116
2. De Zakkendragerssteeg – Straatje van stoere kerels	18	17. Lofen – De plek waar Utrecht stad is geworden	122
3. De Wijde Poort – Oase in het winkelgebied	22	18. Pothuizen – Waar zijn ze gebleven?	128
De randen van de stad	26	Knappe koppen	132
4. Bemuurde Weerd – Onderkomen van pottenbakkers	28	19. Chris Buys Ballot – Man van de wedervoorzegkunde	134
5. Maliebaan – Laan van vermaak	34	20. Johanna Westerdijk – Jodelend schimmels te lijf	140
6. Het oude Tivoli – Verdwenen attractie	40	21. Frans Donders – Een veelzijdig arts	148
Onderwijs	50	Zorg	154
7. De Haveloosenschool – Opvang voor arme drommels	52	22. Bartholomeus Gasthuis – Eeuwenoude gastvrijheid	156
8. De Fundatie van Renswoude – Voor knappe straatschoffies	56	23. Het Willem Arntsz Huis – Gasthuys voir die dulle luden	160
9. De Volksuniversiteit – Van alle markten thuis	64	24. Het Wilhelmina Kinderziekenhuis – Het hart op de juiste plaats	166
Kunstzinnige types	70	Noten	172
10. Jacob van Eyck – Begnadigd klokkenexpert	72	Literatuur en bronnen (per heim-weetje)	179
11. Belle van Zuylen – Eigenzinnig schrijfster	78	Literatuur en bronnen (overzicht)	181
12. Gerrit Rietveld – Van meubelmaker tot architect	84	Over de auteur	189
Volksbuurten	92	Illustratieverantwoording	190
13. Wijk C – Nieuwe wijk met oude wortels	94	Colofon	192
14. De Holle Bilt – Poel van verderf	100		
15. De Zeven steegjes – De nalatenschap van een bierbrouwer	106		



6

7

11

10

21

12

17

16

4

4

4

1

13

2

3

Den bemuenden Weert.

De Weert poort

De Nieuwe Graafmarkt

Maria plaats

Die Nieuwe Weert poort.

Die Katholiek poort



5

19

20

9

24

8

23

14

18

15

22



Woord vooraf

Daar is het dan, mijn tweede boek! Met opnieuw een verzameling wetenswaardigheden over Utrecht – de stad die ik intussen al bijna veertig jaar mijn heim (thuis) kan noemen. De hoofdstukken waarin ik de heim-weetjes heb ondergebracht zijn nieuw, maar de insteek is hetzelfde. Het gaat over buurtjes met een verhaal. Over bijzondere panden,

← De Kromme Nieuwegracht. Wie zou hier nu niet willen wonen?

↓ De bogen onder deze huizen verraden dat hier vroeger een werf onderdoor liep.



↑ Dit hoekje is een typisch geheim-weetje.

geheimzinnige straatjes, verborgen spelonken. Over knappe koppen en kunstzinnige types. En over dingen waar u misschien nog nooit van gehoord hebt maar die leuk zijn om te weten. Alle heim-weetjes in dit boek kunt u terugvinden op de overzichtskaart uit 1649. Die stelt Utrecht anders voor dan we gewend zijn, want het noorden ligt op deze kaart aan de linkerkant. De heim-weetjes zijn er in kleur op afge-

beeld. Ook handig om te weten is dat ik in de teksten de huidige straatnamen heb aangehouden. Alleen als een eerdere naam iets toevoegde aan het verhaal, heb ik die erbij vermeld.

Plekken die wat mij betreft zoveel mogelijk verborgen moeten blijven zult u niet in dit boek aantreffen. Het zijn verrassende hoekjes in de binnenstad die je zonder stadsgids niet gauw zult vinden. Ik noem ze niet voor niets 'geheim-





De randen van de stad

Wie denkt dat de stad vroeger ophield bij de stadsmuur heeft het mis. Ook daarbuiten had je plekken waar mensen woonden, werkten en ontspanning zochten. In park Tivoli bijvoorbeeld kon je terecht voor (openlucht)concerten, feesten en partijen. Er is zelfs even een kleine dierentuin geweest. Studenten zochten hun heil weer op de Maliebaan, waar ze het maliespel konden spelen. Later oefenden de eerste fietsers hier op hun hoge bi. Tegel-, pannen- en pottenbakkers vestigden zich juist ten noorden van Utrecht. In de Weerd, die later met een muur werd omgeven, hadden ze nog alle ruimte om goed te kunnen ondernemen.

De Maliebrug vormt nog altijd een handige doorsteek van de binnenstad naar de Maliebaan.



↑ Gezicht op de Weerd vanuit het zuiden, met de Zandbrug over de Oudegracht en rechts de Weerdpoort. J.H. Verheijen, 1828, tekening.

meer op rond 1350, terwijl je vanaf ongeveer 1400 juist allerlei pottenbaksporen vindt rond de Hogenoord en de Lauwerrecht. Maar of die muur daar iets mee te maken had?

Stadsvrijheid

Zeker wel, zeggen de meesten. Zij gaan ervan uit dat er rond 1330 een stevige muur rondom de Weerd is gebouwd die eigenlijk als een soort verlengde stadsmuur fungeerde. Zo werd de Weerd deel van de stad en kreeg het stadsbestuur meer greep op de pottenbakkers, is het idee. Geen wonder dat die vervolgens verkasten.

De Weerd maakte oorspronkelijk namelijk deel uit van de stadsvrijheid: een uitgestrekt, maar nauwkeurig afgebakend gebied buiten de stadsmuren. Hoewel het stadsrecht met bijbehorende plichten²⁰ officieel niet alleen gold voor 'dien van Utrecht', maar ook voor 'allen den ghenen die in haren omme-ganc behoudende siin',²¹ werd de soep in de stadsvrijheid toch wat minder heet gegeten dan hij binnen de stadsmuren werd opgediend. Zo hoefden inwoners van de stadsvrijheid zich niet bij een gilde aan te sluiten. Superfijn natuurlijk, want daardoor kon je je eigen prijzen



bepalen en hoefde je je niet aan allerlei voorschriften te houden. Ook was er minder toezicht. Sommige nederzettingen, zoals de Weerd, konden als 'buitengerecht' bovendien zelf oordelen over wangedrag dat had geleid tot 'wonden van minder dan een vingernagel lang en een knokkel diep'.²²

Alles bij elkaar had het stadsbestuur over het alledaagse reilen en zeilen in de stadsvrijheid dus minder te zeggen. Dat zat het stadsbestuur niet lekker. Door de Weerd te ommuren en min of meer bij de stad in te lijven, hoopte de stad



➤ De plek waar Oosterstroom en Zwarte Water elkaar ontmoeten vormde ooit de begrenzing van de Bemuurde Weerd.

➤ De Oosterstroom langs de Gruttersdijk.

de controle op dit gebied te kunnen opschroeven. Logisch dat de pottenbakkers het hier toen voor gezien hielden. Het vooruitzicht om opeens aan allerlei regels en voorschriften te moeten voldoen was natuurlijk niet erg aantrekkelijk. De vraag is bovendien of het wel zo veilig was om in een ommuurde voorstad te wonen. Het kon voor de vijand juist een aantrekkelijk doelwit vormen – zoals later ook is gebleken.²³

Door de Weerd te ommuren en min of meer bij de stad in te lijven, hoopte de stad de controle op dit gebied te kunnen opschroeven.

De volksuniversiteit

Van alle markten thuis

Je kunt er leren pottenbakken, Italiaanse les krijgen en een assertiviteitstraining volgen: de Utrechtse volksuniversiteit biedt talloze manieren om jezelf te ontplooien. Al meer dan honderd jaar.

Misschien ben je er wel eens geweest, in dat statige pand aan de Nieuwegracht, met die ruime fietsenstalling ervoor. Al meer dan honderd jaar huist hier de volksuniversiteit. Wat ooit ontstond uit het socialistische ideaal om laaggeschoolde arbeiders te willen 'verheffen' is uitgegroeid tot een instituut waar iedereen terecht kan. Niet alleen in Utrecht trouwens: in Nederland

zijn ruim zestig volksuniversiteiten te vinden. Die hebben als doel 'bij te dragen aan de ontwikkeling van de totale persoonlijkheid van de inwoners van het Rijk der Nederlanden, ongeacht hun afkomst, hun religieuze of politieke overtuiging'. Zo werd het bijna een eeuw geleden al geformuleerd.

De Nederlandse volksuniversiteiten kwamen natuurlijk niet uit de lucht vallen. Eind achttiende eeuw vatte de doopsgezinde predikant Jan Nieuwenhuysen uit Monnickendam al het plan op om een 'genootschap voor volksontwikkeling' te stichten. Hij wilde laaggeletterden simpel geschreven boeken aanbieden waarmee ze zich zouden kunnen scholen. Dit leidde in 1784 tot de oprichting van een 'Genootschap van Konsten en Wetenschappen'. Later is dit de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen gaan heten.⁵¹ Arbeiders voelden zich alleen niet tot deze club aangetrokken. Er hing te veel een zweem van liefdadigheid omheen, en bovendien werd het genootschap geleid door een stel hoge heren. De taal van het volk



← De volksuniversiteit aan de Nieuwegracht.



spraken zij niet. En ook de lezingen die zij organiseerden waren moeilijk te volgen.

Buurthuizen

In Londen pakten ze het handiger aan. Daar gingen jonge studenten in volkswijken wonen om minderbedeelden in hun eigen omgeving les te geven. In navolging hiervan ontstonden in binnen- en buitenland allerlei initiatieven om laaggeschoolde volwassenen te onderwijzen. In Denemarken werden bijvoorbeeld op het platteland volkshogescholen opgericht: internaten om jongeren van eenvoudige komaf te ‘verheffen’ tot burgers die een actieve rol konden

spelen in de maatschappij. Dit initiatief vond al gauw navolging – in de rest van Scandinavië, maar ook in Duitsland, waar *Freie Hochschulen* het licht zagen.

In Amsterdam werd in 1892 ‘Ons Huis’ opgericht, een ‘huis voor volksontwikkeling’. In dit pand organiseerde de *well-to-do* allerlei cursussen, lezingen en uitjes voor arme stadsgenoten uit de Jordaan. In Leiden ontstond een paar jaar later het ‘Volkshuis’. Ook hier konden arbeiders terecht voor ‘nuttige en beschaafde’ activiteiten, op touw gezet door de elite. Dergelijke buurthuizen doken op in tal van Nederlandse plaatsen. Al konden de accenten verschillen, het idee erachter was hetzelfde: laaggeschoolde arbeiders

↑ De volksuniversiteit trapte af met een lezing in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

↩ In de Openbare Leeszaal aan de Voetiusstraat werd de kiem voor de Utrechtse volksuniversiteit gelegd.

bezigheden aanreiken waarmee ze hun vrije tijd konden vullen en wellicht hoger op zouden kunnen komen.

Pauwenveeren

Vanuit deze initiatieven ontwikkelde zich uiteindelijk de volksuniversiteit. ‘De volksuniversiteit streeft naar het bieden

De Zeven Steegjes

De nalatenschap van een bierbrouwer

Amsterdam heeft zijn Negen Straatjes, Utrecht zijn Zeven Steegjes. In deze volkswijk wonen hele generaties dicht op elkaar. Sommige woningen zijn zelfs rug-aan-rug gebouwd. Dat zie je haast nergens meer.

De huisjes zijn klein, de straatjes zijn smal en zonlicht weet op sommige plekken nauwelijks door te dringen. 's Zomers zitten de meeste bewoners op straat, want een eigen besloten tuin is hier een luxe. Waar vroeger kippen en varkens voor de deur rondscharrelden, staan nu scooters en fietsen geparkeerd. En is het eind augustus, dan kleurt het hele wijkje oranje omdat dan het jaarlijkse buurtfeest plaatsvindt.

Ik heb het over de Zeven Steegjes, een volkswijk in de zuidelijke binnenstad.⁹⁸ Grappig genoeg worden tot dit buurtje tien straatjes gerekend: het Lange Rozendaal, het Korte Rozendaal (met slopje⁹⁹ er dwars op), de Kockstraat, Brouwerstraat, Boogstraat, Moutstraat, Suikerstraat en Fockstraat, plus een deel

van de Pelmolenweg en het Kleine Geertekerkhof. En dan is er nog de Hopstraat: een steegje dat tegenwoordig naamloos door het leven gaat, maar midden in de Zeven Steegjes ligt. Het zijn dus eerder

elf steegjes dan zeven, maar vooruit – we weten om welk wijkje het gaat.

In dat wijkje lijken het Lange en Korte Rozendaal de oudste papieren te hebben. Het Lange Rozendaal bestond al begin veertiende eeuw onder de naam 'Molensteghe'. Aan het eind van dit steegje stond namelijk een molen, op de metershoge stadsmuur die de Utrechtse binnenstad omgaf. Haaks op deze steeg, richting Geertekerk, was de 'Kerckstraet' of 'Kerkwech' gelegen. Beide steegjes



→ De Zeven Steegjes, gezien vanaf de Pelmolenweg. Aan het eind de Geertekerk.

→ Bierbrouwerij De Boog is onlosmakelijk verbonden met de Zeven Steegjes.
A.E. Grolman, 1897, penseel in waterverf.

veranderden later van naam. In de vijftiende eeuw werd de Molensteghe de 'Rosendael',¹⁰⁰ waarschijnlijk vernoemd naar huis 'den Rose' dat destijds op de hoek van beide straatjes was gelegen.¹⁰¹ Vervolgens werd de Kerckstraet/Kerckwech de 'Corte Rosendael'. Daarna pas is de Rosendael de 'Lange Rosendael' gaan heten. Opmerkelijk genoeg is intussen ook het bijbehorende lidwoord veranderd. Wat vroeger 'de' Lange/Corte Rosendael werd genoemd, is tegenwoordig 'het' Lange/Korte Rozendaal.

Bierbrouwerij

De overige straatjes zijn veel later ontstaan. We hebben het dan over het midden van de negentiende eeuw. Aan de Oudegracht, bij de Vollersbrug, stond destijds een brouwerij, De Boog genaamd.¹⁰² Deze brouwerij was begin achttiende eeuw in handen gekomen van de katholieke eeuwige vrijgezel Willem de Kock. Hij wist van De Boog



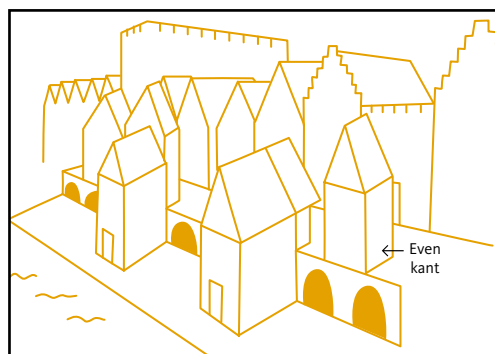
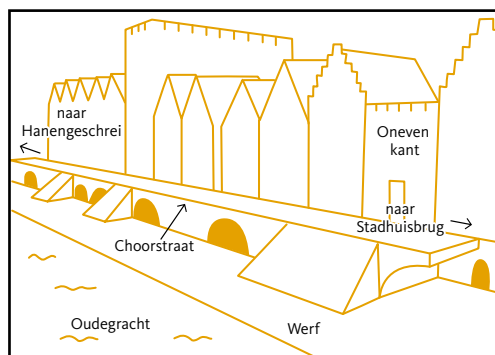
een bloeiend bedrijf te maken. Dat legde hem persoonlijk geen windeieren, maar ook de Roomsche Catholieke Armenkamer¹⁰³ profiteerde ervan. Toen De Kock in 1761 overleed, liet hij namelijk al zijn bezittingen aan de kerk na.

Zo kreeg de katholieke kerk de brouwerij met bijgebouwen in handen, plus diverse panden en stukken land elders, en ook nog een enorm kapitaal. Met dat kapitaal besloot de Armenkamer in

1842 twaalf huisjes te bouwen op het erf achter de brouwerij. Vermoedelijk waren deze huisjes bestemd voor de brouwersknechten en hun gezinnen. Maar daar bleef het niet bij. De kerk bouwde stug door. In 1850 verzeen er nog eens negentien woninkjes aan het Lange Rozendaal, later iets verderop gevolgd door negen grotere huisjes met een extra verdieping.

De meeste huisjes werden echter in 1861/62 gebouwd, op het terrein achter De Boog. Hoewel hierin later ook sigarenmakers en -maaksters onderdak vonden,¹⁰⁴ waren ze primair bestemd voor de gezinnen van de mannen die werkten in de bierbrouwerij. De straatjes waar-

De meeste huisjes werden gebouwd op het terrein achter De Boog. Hoewel hierin later ook sigarenmakers en -maaksters onderdak vonden, waren ze primair bestemd voor de gezinnen van de mannen die werkten in de bierbrouwerij.



↑ De ontwikkeling van de Choorstraat: aanvankelijk alleen bebouwd aan de (oneven) westkant, daarna kwamen er panden op de werf (die later weer werden uitgebreid). Nog weer later ontstond bebouwing aan de (even) oostzijde.

de opslag van goederen. De eigenaren van deze panden gingen vervolgens vanaf het water tunneltjes graven, door de kade heen, naar hun huiskelder toe. Zo konden zij hun spullen vanuit de schepen direct hun kelder in laden – een stuk praktischer dan wanneer je je goederen eerst omhoog moet tillen om ze vervolgens binnenshuis weer naar beneden te brengen.

Aanvankelijk waren die tunneltjes dus niets meer dan een makkelijke toegang tot de kelder onder je huis. Maar al gauw begonnen mensen die paadjes uit te breiden en te verstevigen zodat het echte werfkelders werden: verlengstukken van de huiskelders. Hartstikke handig, want in die werfkelders kon je dan ook weer spullen opslaan natuurlijk.¹¹¹

Voor- en achterhuizen

Begin dertiende eeuw was de Choorstraat tussen Stadhuisbrug en Hanengeschrei nog altijd maar aan één zijde bebouwd. Het betrof de huidige oneven-kant, waar voorheen de bibliotheek en een boekhandel te vinden waren. De oever ervoor was al wel een flink stuk opgehoogd. Vóór deze oever was bovendien een werf ontstaan. En net zoals er elders aan de gracht gangetjes werden gegraven naar de kelders onder de huizen toe, zo gebeurde dat waarschijnlijk ook hier.

Nu reikten de percelen waarop de huizen stonden oorspronkelijk tot in

het water. Huizenbezitters konden dus probleemloos tunneltjes graven en werfkelders aanleggen, want het hele stuk grond plus de werf voor hun huis was hun eigendom. Er liep alleen een openbare weg overheen. Maar doordat de bevolking toenam en de vraag naar woonruimte steeg, werden vanaf ongeveer 1300 steeds meer kavels opgesplitst. Ook beneden, op de werf aan het water, verschenen nu huizen, tussen de uitgangen van de bestaande werfkelders in. Deze huizen hadden hun entree beneden, aan de werf, en staken aan de achterkant soms boven de steile oever uit.

Maar daar bleef het niet bij. Toen de oever helemaal door een rechte kademuur was vervangen, begonnen de werfhuizen zich aan de achterzijde over de straat heen uit te breiden, of werden er op straatniveau nieuwe panden tegen de oude werfhuizen aan geplakt. Daarmee ontstond er dus in dit deel van de Choorstraat voor het eerst bebouwing aan de even-zijde. De gaten tussen deze panden werden vervolgens opgevuld door andere panden, die later weer naar achteren toe werden uitgebreid, over bestaande werfkelders heen. Zo ontstonden er allerlei voor- en achterhuizen: rug-aan-rug gebouwd, deels aan de straat, deels op de werf, en deels op werfkelders die aan anderen toebehoorden. Sommige van die huizen zijn later tot één geheel gesmeed, maar bij andere woningen is nog duidelijk een voor-

→ In het Hanengeschrei zijn huizen rug aan rug gebouwd. De kelderindeling is hier daardoor knap ingewikkeld.

↓ Zicht vanuit het noordwesten op de insteekhaven, met links de Romaanse voorganger van de Domkerk (1) en rechts de Buurkerk (2). De Choorstraat is alleen nog maar aan de (oneven) westkant bebouwd (3).

en achterhuis te herkennen. Ga maar eens kijken in het Hanengeschrei – het kortste straatje van Utrecht, halverwege de Choorstraat. Aan weerskanten zie je daar dat de oorspronkelijke panden ruggelings tegen elkaar aan zijn gebouwd.

Wirwar

Samen met de al aanwezige werfkelders leidden deze rug-aan-rugwoningen tot een nóg complexere kelderindeling. Ook de bewoners van deze huizen wilden namelijk een directe toegang tot de gracht.

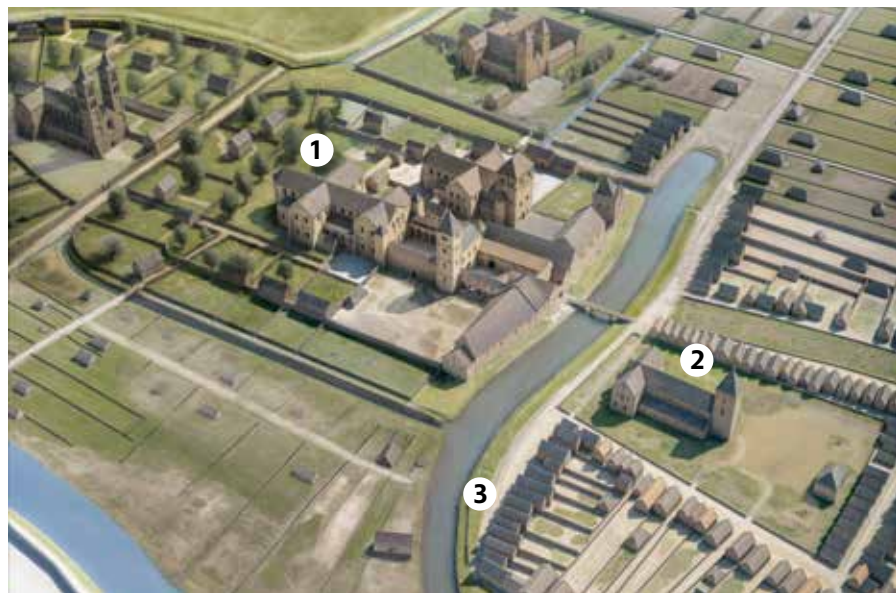


Geen wonder dat je hier een wirwar van kelders en gangen aantreft. Sommige panden deelden bijvoorbeeld de ingang van een kelder aan de werf, waarna met een paar traptreden een hoger gelegen

Aan de oneven zijde van de Choorstraat, op nummer 7, leidde de huiskelder naar twee lager gelegen straatkelders, die op hun beurt weer toegang gaven tot nóg lagere kelders onder de panden aan het water.

kelder kon worden bereikt. De bovenste kelder hoorde bij het voorhuis aan de straatkant, de onderste bij het achterhuis aan de grachtzijde, en dan was er ook nog een ondergrondse verbinding met een pand aan de oneven kant van de Choorstraat.

Zo bezaten de twee rug-aan-rugwoningen op de hoek Choorstraat-Hanengeschrei-Zoutmarkt elk twee kelders, boven elkaar, vanwaar je de gracht kon bereiken. In de onderste kelder kwam bovendien een gang uit die onder het Hanengeschrei en de Choorstraat doorliep, naar een pand op de hoek met de Steenweg. Volgens een krantenartikel uit 1910 kon je zelfs via 'een trapgat in het trottoir van den Steenweg' ondergronds de werf bereiken. Iets verderop, ter hoogte van wat ooit Choorstraat nummer 18 was,¹¹² stonden oorspronkelijk twee woningen, rug-aan-rug, elk met een eigen kelder. Vanuit de achterste kelder kon je weer doorsteken naar de kelder van nummer 16. En aan de oneven zijde van de Choorstraat, op nummer 7, leidde de huiskelder naar twee lager gelegen straatkelders, die op hun beurt weer toegang gaven tot nóg lagere kelders onder de panden aan het water.



Johanna Westerdijk

Jodelend schimmels te lijf

Ze hield van feesten, van jodelen en van schimmels. Die laatste bezorgden Johanna Westerdijk (1883-1961) wereldfaam. Van haar collectie maken wetenschappers nog altijd dankbaar gebruik.

Ooit wel eens in het Academieggebouw op het Domplein geweest? In dit universiteitsgebouw bevindt zich onder andere de Senaatszaal, waar promovendi het vuur aan de schenen wordt gelegd tijdens de verdediging van hun proefschrift. Dit alles onder het toezicht van honderden eerbiedwaardige hoogleraren die zijn vereeuwigd in portretten aan de muur. Opmerkelijk genoeg was in dit gezelschap tot 2012 geen enkele vrouw te bespeuren. Dat kon zo niet langer, vond Yvonne van Rooy, voorzitter van het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht. Alsof er helemaal geen vrouwelijke hoogleraren bestaan! Op Internationale Vrouwendag moesten daarom drie heren plaatsmaken voor drie dames die hun sporen hadden verdiend in de wetenschap. Allemaal waren ze hoogleraar geweest aan de Utrechtse universiteit.

Een van die dames is Johanna Westerdijk. In 1917, op haar 34ste, werd zij in Utrecht aangesteld als de eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland. Maar uitgerekend haar portret is in een hoekje onderaan terechtgekomen. Toch had



Johanna daar zelf beslist de humor van ingezien. Als de promotiecommissie zich na de verdediging van een proefschrift namelijk terugtrekt om te beraadslagen, moeten alle hooggeleerde dames en heren door een piepklein deurtje. Precies daarboven hangt het portret van Johanna Westerdijk. En dat betekent dat iedereen voor haar een diepe buiging moet maken.

Wie was deze vrouw, die bij haar afscheid van de universiteit een opgezette kikker met een bierpul in zijn hand cadeau kreeg? Die verzot was op geintjes en met studenten thuis feestvierde? En die daarmee het universitaire mannenbolwerk op zijn grondvesten deed schudden?

‘Zegt u maar Hans’

Het is een vrolijk, levenslustig meisje dat op 4 januari 1883 in Amsterdam wordt geboren. Ze is de oudste dochter in een welgesteld gezin dat uiteinde-

← Johanna Westerdijk, de bioloog die op haar 34ste tot hoogleraar werd benoemd.

lijk vier kinderen zal tellen. Vader is huisarts, en Johanna vindt niets leuker dan met hem mee te gaan als hij visites aflegt. Terwijl pa bij zijn patiënten gaat kijken, zoekt dochterlief kikkervisjes en bijzondere plantjes in de sloot. Die neemt ze mee om thuis aan een nader onderzoek te onderwerpen. Hoewel Johanna ook een boekenwurm is, vindt

ze het heerlijk om buiten te zijn, om met water te spelen en door plassen te stampen. Dat haar dat regelmatig vieze kleren bezorgt, daar maalt ze niet om. Zulke nuffige meisjesdingen zijn niet aan haar besteed. Expres trekt ze een oude jurk aan als ze op een foto moet. En op haar twaalfde schrijft ze hoe fijn ze het vindt aan zee. 'Men is hier ook veel

vrijer dan in A. en behoeft zich niet om handschoenen of meer van die vervelende dingen te bekommen.'¹³⁵

Des te frustrerender moet het voor haar zijn dat meisjes zoals zij, die naar de hbs willen, alleen op een meisjes-hbs terecht kunnen. Hier ontbreken de exacte vakken die op de jongens-hbs worden

↓ Het Academiegebouw op het Domplein, waar Hans Westerdijk als eerste vrouwelijke hoogleraar van Nederland haar oratie hield.



Colofon

Uitgave

WBOOKS, Zwolle

info@wbooks.com

www.wbooks.com

Tekst

Iris Dijkstra

Fotografie

Iris Dijkstra tenzij anders vermeld

Redactionele begeleiding

Crius Group

Ontwerp

Richard Bos

© 2025 WBOOKS Zwolle / de auteur

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2025.

ISBN 978 94 625 8712 0

NUR 646

W BOOKS
